

Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep, 7 maart 2015, Zanderij Crailo

Aanwezig: Kees den Boer, Ina Bultstra, Peter Coesel, Marta Demarteau, Stephanie Jourdan, Matthijs Koek, Frans Kouwets, Wil Leurs, Maarten Mandos, Koos Meesters, Henk van der Meulen, Peter van Ruth, Bart van Tooren en Marien van Westen.

Afgemeld: Ronald Bijkerk, Christophe Brochard, Alfred van Geest en John Mout.

Algemeen

Peter staat stil bij de ernstige ziekte die Ton Joosten heeft getroffen. Ton geldt als een uiterst deskundige desmidioloog, gewaardeerd om zijn kritische visie en zijn buitengewone literatuurkennis. Het behoeft geen betoog dat we met hem een belangrijke inbreng in onze werkgroep dreigen te gaan missen. Frans merkt op dat dit niet alleen een aderlating voor de kennis van sieralgen betekent, maar ook voor die van het zoetwaterfytoplankton in zijn geheel. De opleiding van fytoplanktonanalisten in ons land komt hiermee serieus in gevaar.

De excursies in 2014 (in voorjaar naar Drenthe, in zomer naar Oostenrijk) kunnen beide als zeer geslaagd worden beschouwd. Het verslag van de Drenthe-excursie is naar alle werkgroepleden gemaïld, het verslag van de Oostenrijk-excursie (in het Engels, met foto's) is in de nieuwsrubriek van de site www.desmids.nl geplaatst (en daar nog steeds te raadplegen).

Excursie 2015: na enig beraad wordt gekozen voor de Rottige Meente (ZW-Friesland), op zaterdag **27 juni** aanstaande. Het betreft een landschap van petgaten en (tril)venen, globaal vergelijkbaar met de Weerribben en de Wieden.

Wil Leurs, die het gebied al eerder heeft bezocht, zegt toe de organisatie van de excursie op zich te willen nemen.

Naar aanleiding van de vorige winterbijeenkomst waarin gediscussieerd werd over een mogelijke digitale nieuwsbrief vraagt Peter aan Marien (de initiatiefnemer) naar de huidige stand van zaken. Marien deelt mee dat het idee nog wel degelijk leeft, maar dat hij het te druk heeft gehad met zijn baan en andere activiteiten om er al inhoud aan te kunnen geven.

Activiteiten van leden

Bart zegt dit keer weinig te melden te hebben. Komende zomer zal hij, in het kader van een door Herman van Dam geplande, hernieuwde inventarisatie van Oisterwijkse vennen, de sieralgenflora van de Kampina-vennen analyseren.

Marien houdt een uitgebreide powerpointpresentatie, inhoudende 1) een selectie van (desmid)foto's uit het Lake District (o.a. *Euastrum pinnatum*, *Eu. luetkemuelleri* var. *carniolicum*, *Cosmarium discrepans*, *C. vogesiacum*, *C. monomazum* var. *polymazum*). 2) taxonomisch onderzoek aan *Tetmemorus brebissonii*, 3) bijzondere vondsten uit Nederland, alsmede 4) vorderingen aan zijn Drentse sieralgenatlas.

ad 2) Vergelijking met literatuurgegevens wijst uit dat de in Drenthe voorkomende vorm van *Tetmemorus brebissonii* qua morfologie en milieu

Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep, 7 maart 2015, Zanderij Crailo

overeenkomt met de door Flensburg uit Zweden beschreven var. *intermedius*, een variëteit die wellicht identiek is aan de door Du Rietz in 1950 beschreven *Tetmemorus thunmarkii*. Peter denkt dat, afgaande op de differentiërende karakteristieken, de nominate variëteit van *T. brebissonii* in Nederland wellicht helemaal niet voorkomt.

ad 3) In Drenthe is Marien wederom een aantal voor Nederland nieuwe, deels taxonomisch problematische soorten tegengekomen, namelijk de arctisch-alpiene soort *Staurastrum pileolatum* (met nog niet eerder in de literatuur afgebeelde zygosporen!), *Cosmarium reniforme* var. *alaskanum*, *Cosmarium jelskii* en een op *Cosmarium formosulum* gelijkende soort. Laatstgenoemde drie soorten werden verzameld uit petgaten in de Onlanden. *C. reniforme* var. *alaskanum*, gekenmerkt door een verlengde isthmus en een afgeplatte apex blijkt al eerder door Marien ook in de Bergierslanden (Drenthe) gevonden te zijn, door Ina in de Grootegastermolenpolder (Groningen) en door Marta nabij Goirle (Brabant).

Cosmarium jelskii lijkt op *C. didymoprotupsum* maar heeft een kenmerkende opvallende supraisthmale korrel en een strakkere celomtrek met overwegend enkelvoudige (niet gepaarde) marginale granula. De op *C. formosulum* gelijkende soort verschilt daarvan doordat de granula in het centrum van de semicel niet gerangschikt zijn in een constellatie van verticale series, gescheiden van de radiaire series door een sculptuurloze zone, maar verspreid zijn en zonder onderbreking aansluiten op de radiaire series. Ook deze vorm blijkt inmiddels uit meerdere plaatsen in Nederland bekend. Andere waargenomen soorten met taxonomische problemen: *Cosmarium turpinii*, *C. furcatospermum*, *Actinotaenium subtile* versus *A. mooreanum* en een vorm van *Xanthidium antilopaeum* met een hoefijzervormige serie van scrobiculae in het semicelcentrum..

ad 4) De vorderingen aan de sieralgenatlas zijn, mede door genoemde taxonomische complicaties, minder groot dan gepland, maar staan toch bepaald niet stil.

Peter van Ruth toont een tabel met soorten verzameld van een zestal vochtige locaties rond Tilburg. Het aangetroffen (en gefotografeerde) soortenbestand op deze plekken blijkt karakteristiek voor periodiek droogvallende standplaatsen, met soorten als *Cosmarium pericymatium*, *C. anceps*, *C. parvulum*, *C. microsphinctum*, *C. tatricum*, *C. cyclicum*, *C. cinctutum* en *C. cf davidsonii*. Deze soorten gelden voor Nederland deels als (zeer) zeldzaam, maar zijn wellicht wijder verspreid dan gedacht. Van speciale interesse is de vondst van een kleine *Cosmarium*-achtige *Euastrum* die in een recentelijk opgestuurd manuscript van Peter Coesel en Koos als nieuwe soort is beschreven.

Matthijs heeft regelmatig contact met onze Belgische collega's. Hij heeft een aantal van hun excursies meegemaakt, maar daar kwamen geen bijzondere vondsten uit naar voren. In het komende seizoen wil jij de inventarisatie van sieralgen rond zijn woonplaats Hoogerheide (nabij Bergen op Zoom) weer oppakken.

Frans doet verslag van de voortgang aan zijn Europese *Cosmarium*-flora. Hij heeft inmiddels alle in aanmerking komende soorten (ca 600) kritisch doorgelopen, gediagnosticeerd en van commentaar voorzien. Hij is nu bezig met een tweede ronde (waarbij nog de nodige verwijzingen worden aangebracht en wat losse eindjes aan elkaar geknoopt) en verwacht deze nog

Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep, 7 maart 2015, Zanderij Crailo

voor de zomer te kunnen voltooien. Daarna moeten, als grootste klus, de platen met tekeningen worden gecomponeerd.

Vorige zomer heeft hij gemonsterd in het merengebied van Les Dombes (waarover ook Messikommer heeft gepubliceerd) en daar nog een aantal interessante soorten aangetroffen.

Henk meldt dat hij zodanige oogproblemen heeft dat hij helaas niet meer goed kan microscopiseren. Kortgeleden echter heeft hij een constructie gerealiseerd waarbij het microscoopbeeld op een beeldscherm wordt geprojecteerd waardoor hij toch weer wat monsters hoopt te kunnen bekijken.

Peter Coesel heeft samen met Koos een manuscript bij Phytotaxa ingediend waarin enkele recent voor het eerst in Nederland aangetroffen soorten nieuw beschreven worden dan wel van aanvullend kritisch commentaar voorzien. Samen met Alfred werkt hij aan een tweede aflevering van vondsten uit Zambia, het desbetreffende manuscript is nagenoeg voltooid.

Koos laat foto's zien van een op *Cosmarium notabile* gelijkende soort uit de Kennemerduinen. Na lang zoeken heeft hij hem kunnen identificeren met *Cosmarium speciosum* var. *rostafinskii* forma *americana* (afgebeeld in de flora van Prescott).

Ter informatie van de aanwezigen die niet aan de Oostenrijkexcursie hebben deelgenomen vertoont hij nog wat fraaie, aansprekende soorten uit de Schwemm (o.a. *Micrasterias furcata*, *M. apiculata*, *M. pinnatifida*, *Euastrum crameri*, *Cosmarium caelatum*, *C. striolatum* en *C. sportella*).

Een grafiek betreffende het Laegieskamp, met een procentuele verdeling van de verschillende trofieklassen op basis van het waargenomen sieralgenbestand laat zien dat er in de loop van de jaren 1998-2014 sprake is van een verzurings/oligotofiëring-trend.

Kees houdt nog steeds met veel plezier de website desmids.nl bij en hoopt hier nog lang mee door te kunnen gaan. Hij is voorts zeer vereerd met een mooie *Micrasterias*-soort uit Zambia die Peter en Alfred naar hem hebben vernoemd (*M. denboeri*, verwant aan het *Micrasterias radians-radiata* complex).

Stephanie is bijna klaar met haar HBO-studie Toegepaste Biologie. Ze heeft in dat kader bij Frans een algologische stage gedaan en zou in de toekomst een sieralgenatlas van de kop van Noord-Holland willen maken.

Martha laat foto's zien van enkele soorten uit het Bankven bij Goirle, waaronder een vorm van *Cosmarium reniforme* die veel lijkt op de var. *alaskanum* die Marien heeft laten zien en *Pleurotaenium archeri* var. *elongatum* (ook in de Molenpolder bij Utrecht gevonden). Zij spant zich bij Aquon in om het onderzoek aan sieralgen te promoten.

Maarten verhaalt over zijn onderzoek in natuurontwikkelingsgebieden nabij Hilvarenbeek, waaronder het Nestven. Hij laat foto's zien van *Cosmarium thwaitesii* var. *penioides* en van een kleine vorm van *Euastrum verrucosum* die te identificeren is als *Eu. verrucosum* var. *alpinum* (nieuw voor Nederland!). Hij doet veel samen met Peter van Ruth en zet zijn vondsten op waarneming.nl

Wil zet in dit verband ook de overige deelnemers van onze werkgroep aan om hun bevindingen op waarneming.nl te zetten, dit ter popularisering van het sieralgenonderzoek in ons land. Voorts vertoont hij foto's van een aantal soorten, gevonden in de Rottige Meente, waaronder *Cosmarium sphyrelatum*, *C. discrepans*, *C. subbroomei*, *C. eichlerianum*, *C. debaryi* en *C.*

**Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep,
7 maart 2015, Zanderij Crailo**

tetrachondrum. Met name de vondst van laatstgenoemde soort, al meer dan een halve eeuw niet meer in ons land aangetroffen, betreft een bijzondere waarneming. In totaal heeft hij in de Rottige Meente 138 soorten aangetroffen, waaronder 15 Rode-Lijstsoorten.

Ina geeft een overzicht van soortenaantallen sieralgen in een serie plasjes die in een reeks van jaren zijn bemonsterd. Ook laat zij foto's zien van enkele interessante soorten, zoals *Euastrum insigne*, *Micrasteria jenneri* en *Xanthidium armatum* (uit de Haarplas bij Hardenberg), sporulerende *Cosmarium asphaerosporum* (uit het Ronde Ven bij Denekamp) en *Spondylosium* cf. *ellipticum* (abundant in een petgat bij Hoosjesgracht).